

מנהיגים סורים לאומיים היו מוכנים ב-1922 להגיע להסכם עם התנועה

הציונית על חשבון הפלסטינים * מילחמת החוסיינים והנאשאים

* נוקראשי פחה תמך בפתרון קנטונאלי * אחרי 1948 ניסו

מנהיגי הפליטים הערביים ליצור מגע עם ממשלת ישראל

(עם עובד, תל-אביב; The Emergence of the Palestinian Arab Movement (1974); ו-1939-1929 — The Palestinian Arab National Movement (1977). הראיון עם הד"ר פורת נערך בידי דן עומר:

ד"ר יהושע פורת (40), נולד בתל-אביב ולמד באוניברסיטה העברית בירושלים, שם קיבל את תואר הדוקטור שלו, ושם הוא משמש כיום כמרצה בכיר למזרח-התיכון. במשך עשר שנים ערך הד"ר פורת את "המזרח החדש", ויבעון החברה המזרחית הישראלית. ספריו: צמיחת התנועה הלאומית הערבית הפלסטינית 1918-1929

כולם מוכנים לתכור

את הפלסטינים

מה היתה תמונת המצב של היישוב הערבי? אצל הערבים שררו תנאים הרבה יותר גורמאליים. זה היה עם היושב על אדמתו. כל הנסיבות שחוללו את הצד הקונסטרוקטיווי של המיפעל הציוני והיישוב היהודי, לא היו קיימות בקרב ערביי ארץ-ישראל.

„להתקדם בהדרגה לקראת עצמאות“

היו במאבק זה פממנים אנטיאימפריאליסטיים? התחושה היתה שזהו מאבק במנדט בריטי ובתנועה הציונית, ולא מאבק אנטיאימפריאליסטי. המאבק האנטי-אימפריאליסטי העקרוני החל רק בשנות ה-30 המאוחרות ובשנות ה-40, והקיף חוגים מעטים בלבד. הבעייה לא היתה אנטיאימפריאליזם עקרוני, אלא להשיג את מה שהשיגו, למשל, בעיראק: השתתפות בשלטון הזר והתקדמות הדרגתית לקראת עצמאות. הבעייה העיקרית בעיני הפלסטינים היתה התוכן הציוני של המנדט הבריטי, ולא עצם קיומו. הייחוד של ערביי פלסטין טמון בעובדה שבעייתם הפוליטית היתה מיוחדת — מאבק נגד הדיכוי והתגבשות הציונית, וסביב בעייה פוליטית זו התגבשו המיסגרות הפוליטיות ומטרות המאבק. הסורים, לעומתם, נאבקו במנדט שרפי ולא בהתיישבות צלפתית. באיזור? ערביי ארץ-ישראל מערבים אחי רים באיזור? בארץ-ישראל היתה מציאות פוליטית אחרת, ולכן נוסחו מטרות מאבק אחרות. קווייחוד אתניים אחרים

מה ועל איזה רקע היתה ההתארגנות הפלסטינית הראשונה?

ההתארגנות הפלסטינית הראשונה היתה בעקבות הכיבוש הבריטי של ארץ-ישראל, לשם מאבק בהצהרת בלפור. התארגנות זו נישאה, רובה ככולה, על שם הרובד האריסטוקרטי של המישפחות הניכבדות, העשירות, אשר מתוכן יצאו המשכילים הראשונים. הם שאירגנו את הדיכוי למאבק פוליטי, מיידי לאחר הכיבוש הבריטי. הם עשו זאת תחת הסיסמה של „איחוד עם דמשק“. כוונתם שיהיה היתה להפוך „חבל דרום“ של סוריה? כן, מתוך הנחה שזוהי הדרך המהירה ביותר להשיג עצמאות ולמנוע הגשמת הציונות. נראה היה אז שבדמשק תקום מדינה ערבית, בראשות פייסל, בן חוסיין האשמי. לאחר מכן, כאשר השלטון האשמי ברמשק חוסל וסוריה הפכה למנדט, נאבקו אלמנטים אלה עד לאמצע שנות ה-30 בעיקר על ענייני פלסטין; למען שינוי המנדט הבריטי — או להפסקתו, לביטול הצהרת בלפור, לעצירת הציונות, ולהקמת מישטר קונסטטיטיוציוני נוח יותר. באילו אמצעים נזהל המאבק הפלסטיני בראשיתו? בעיקר באמצעים מדיניים ותעמולתיים. היה זה ניסיון ללחוץ על השלטון הבריטי בארץ, על-ידי הבעת ההתנגדות של האוכלוסייה הערבית לצורת השלטון, ונסיון לשכנע את דעת-הקהל באנגליה, שמדיניותה בארץ-ישראל מזיקה לאינטרסים הבריטיים בעולם המוסלמי.

האומיים בזינווה? לא היתה להם נציגות פורמאלית. גם ליישוב היהודי לא היתה נציגות פורמאלית, איזה דבר אחר, וזהו האלמנט

ההתארגנות הפלסטינית הראשונה היתה של הרובד האריסטוקרטי

הפאן-ערבי היחיד בנותה תקופתו: בונווה היתה מישלחת בקראת העצמה, סוריה-פלסטין? בראשיתם של איחסן ביי ג'עברי ושאקיב אל-סאלם. הם ניסו לייצר את התנועה הלאומית המשותפת של סוריה וארץ-ישראל. אבל זו היתה פיקציה.

מדוע? התנועה הלאומית-הערבית-הפלסטינית היתה ערבית בתכנים האידיאולוגיים, אבל פלסטינית בהתנהגות הפוליטית. היא לא נטתה באותן שנים לפעולה מדינית מפורשת עם התנועה הלאומית הערבית בסוריה, מתוך הערכה שהמטרות הן שונות, הבעיות שונות, ומתוך ידיעה ש"הסורים פחות עיקביים מאשר הפלסטינים בהתנגדותם למיפעל הציוני. הם ידעו שבשנת 1922 היו מנהיגים לאומיים סורים מוכנים להגיע להסכם עם התנועה הציונית, על חשבון הערבים הפלסטינים. ואני חושב, אם כי זה כבר פחות ידוע, שבשנת 1930 היתה שוב מגמה להמשיך באותו

ערבים באידיאולוגיה פלסטינית בהתנהגות פוליטית

וקויימו מגעים עם הציונים ביחס להסכם אפשרי בין שני הצדדים. כך, שגם זה הוסיף לרתיעה מגיבוש מישלחת מאוחרת, שבה הסורים יתנו כמובן את הטון. אבל מישלחת בונווה קראה לעצמה סורית-פלסטינית, אבל היא לא היתה מישלחת פלסטינית, אלא מישלחת של גולים סורים שפעלו בקאהיר למען עצמאות ארצם. האם פלסטין הפלסטינית לא היתה די מסתתרת, גם אירגון גית וגם מושגית-אידיאית, כדי להצליח וליצור כלים של מעין מדינה-בתוך-מדינה — כפי שעשו היהודים. בתחום החינוך לא היה צורך בכך, כיוון שמערכת החינוך היישראלית ממשלתית התנהלה בערבית. תרבותה ותכניה היו לאומיים דיים. היה הבדל עצום בין היהודים לערבים בגיוס משא-בים כספיים. לציונות היו משאבים רבים יותר מאשר לתנועה הלאומית הפלסטינית, שבקושי מימנה את הדיכוי משרד שלה ועוד כמה פעולות אלמנטריות. אשר לתחום הכלכלי, הרי שהיה שוני בנסיבות. היהודים באו ארצה על מנת לבנות ולהיבנות בה, כדי לכונן את המיסגרות שתאפשר את קליטת ההמונים. היה גם מיטען גדול של רצון לחולל גיוסיו חברתיים, לשוב אל הקרקע, וכל זה חייב פעולה.

מה זאת אומרת? הבידואים מדברים פחות או יותר בדיאלקט אחד, הכפריים מדברים פחות או יותר בדיאלקט אחד, וגם לעירוניים דיאלקט אחד. את התופעות המיוחדות של הדיאלקט הירושלמי נמצא גם בבטריסולי וגם בדמשק.